

Foto: Herbert Wiggerman

Uit onderzoek

Vrienden lokken jongeren naar preventieve site

Door Ton Ceelen

Hoewel bewezen is dat preventieve websites invloed hebben op het gedrag van jongeren, blijft het een probleem hoe je die jongeren daar krijgt en vasthoudt. Cognitief psycholoog Rik Crutzen vond twee factoren die het websitebezoek sterk bevorderen: invloed van vrienden en koppeling aan een bestaande context, zoals school.

‘Gezondheidsvoorlichters roepen vaak automatisch “internet” als het om jongeren gaat, maar ze kunnen beter goed bedenken wat ze precies willen bereiken en daar hun middelen op afstemmen’, zegt Rik Crutzen, die promoveerde op een onderzoek naar de blootstelling van adolescenten aan gedragsveranderingsinterventies via internet. ‘Gedragsverandering is iets anders dan kennis overdragen’, legt Crutzen uit. ‘Als een folder over de gevaren van roken niet werkt, dan werkt een website met dezelfde inhoud ook niet. Dan moet je iets anders doen, zoals advies op maat aanbieden: de websitebezoeker vult een vragenlijst in en krijgt meteen persoonlijke tips. Voor dat soort interventies is internet heel geschikt.’

De kernvraag van Crutzens onderzoek was: hoe verleid je jongeren tot een langdurig bezoek aan een voorlichtingswebsite? Hij wist uit de literatuur

dat uitnodigingen, herinneringen en beloningen daarbij een rol kunnen spelen. Twee experimenten rondom de verslavingswebsite www.implicit.eu maakten hem duidelijk hoe die factoren samenwerken.

Als eerste stuurde hij jongeren via een van hun vrienden en via de Universiteit Maastricht per e-mail uitnodigingen om de website te bezoeken. ‘We denken vaak dat instellingen betrouwbaarder overkomen, maar als jongeren de uitnodiging van een vriend kregen, was dat toch effectiever’, zegt Crutzen.

Daarna varieerde hij de inhoud van de e-mails: in sommige werd een geldelijke beloning toegezegd als iemand de website bezocht, in andere niet. Verder gebruikte hij verschillende argumenten waarom een bezoek gewenst was. ‘Daar kwamen echt leuke dingen uit’, vindt Crutzen. ‘Een zwak argument – “het is een leuke website” –

werkt overtuigend wanneer vrienden het gebruiken; een beloning blijkt dan niet meer nodig te zijn. Aan de andere kant slaat een inhoudelijk sterk argument – “hier kun je testen of je te veel drinkt” – veel minder aan, maar daarbij kun je wel mensen over de streep trekken met een beloning. In de praktijk is dat bruikbare informatie.’

Clichébeeld

Crutzen deed ook een observatiestudie bij E-MOVO, een project van zeven Gelderse en Overijsselse GGD'en om het leefgedrag van jongeren in klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs te monitoren. Dat gebeurde onder schooltijd, maar de leerlingen kregen een inlognaam en wachtwoord om thuis naar de voorlichtingsinformatie over roken, drinken en gezond eten te kijken. ‘Tot onze verbazing ging meer dan de helft in hun vrije tijd inderdaad naar die internetpagina's kijken’, blikte Crutzen terug. ‘Opvallend was ook het verschil in gedrag: sportende meisjes bevestigden het clichébeeld door naar de pagina's over fruit en vitaminen te kijken. Maar stoere jongens die met gevaarlijk gedrag wilden experimenteren, bekeken vooral de informatie over alcohol en roken, en dat was tegen de verwachting. Uit voorlichtingsperspectief is dat natuurlijk interessant: blijkbaar kun je die moeilijke groep bereiken door het informatieaanbod te kop-

pelen aan een bestaande context, zoals school, dagopvang of sportclub.’

Op de vraag hoe hij een website tegen comazuipen zou promoten, geeft Crutzen een duidelijk antwoord: ‘Daar speelt vooral een sociaal motief: geen “nee” durven zeggen. Want als ze hun vriendje een keer *out* hebben zien gaan, weten ze heus wel dat het niet gezond is. Daar moet je dus iets doen met vaardigheden en bewustwording; rollenspellen over situaties met vrienden laten zien.’ Geen interactieve *games*? ‘Dat is onhaalbaar: jongeren zijn zoveel gewend op dat gebied, daar kun je niet tegen opboksen met je beperkte budget.’

Eén waarschuwing wil hij wel kwijt: ‘Jongeren verwachten echtheid van je, dus ga niet populair lopen doen of straattaal gebruiken, daar prikken ze doorheen. Het gaat om serieuze zaken die hun persoon betreffen, dus ze verwachten serieuze informatie. Dat punt hebben ze zelf aangedragen in de groepsinterviews van mijn onderzoek. Misschien kun je nog wel een bekende Nederlander uit de kast trekken ter attentering, maar als ze eenmaal op die website zijn, moet je gewoon betrouwbare informatie geven.’

R.M.M. Crutzen. *Hard to get, hard to keep. Dissemination of and exposure to Internet-delivered health behaviour change interventions aimed at adolescents*. Universiteit Maastricht, 19 februari 2009. Te downloaden via www.phdthesis.nl > Overview of phd theses > Internet-delivered interventions.

Meer factoren betrekken bij jji-diagnose

Geen enkele persoonlijkheidsdimensie verklaart op zich het ontstaan van delinquent gedrag. We moeten veel meer factoren bekijken om gedetineerde jongeren de juiste behandeling te geven. Psychiater Ellemieke Nederlof pleit daarom voor een bredere diagnostiek in justitiële jeugdinrichtingen (jji's), en voor vroege signalering van mishandeling en emotionele verwaarlozing - factoren die de kans op risicogedrag vergroten.

‘De pers heeft vooral de mishandeling en dan met name de emotionele verwaarlozing uit mijn onderzoek belicht’, zegt Ellemieke Nederlof, die promoveerde op een onderzoek naar persoonlijkheidsdimensies bij jongens in een jeugdinrichting. ‘Dat zijn inderdaad belangrijke factoren die de kans op het ontstaan van psychiatrische problematiek aantoonbaar vergroten, maar het zijn niet de enige. Neuropsychologische factoren zoals concentratie en impulscontrole en biologische factoren zoals de cortisolspiegel bij stress spelen net zo goed mee bij het ontstaan van stoornissen. Daarom is binnen de jeugdinrichtingen een bredere diagnostiek noodzakelijk.’

Nederlof kent de praktijk: ze werkte als psychiater bij justitiële jeugdinrichting De Hartelborgt in Spijkenisse. ‘Als een jongen die binnenkomt een psychiatrisch onderzoek krijgt, wordt gekeken hoe hij scoort op de DSM-IV. Maar alleen die indeling naar soorten pathologie is niet afdoende om te weten waarom zo’n jongen impulsief of agressief gedrag vertoont. In de maatschappelijke praktijk zie je veelal machteloosheid: lage intelligentie, onvoldoende overzicht en matige copingvaardigheden maken dat een jongen zich moeilijk staande kan houden.

Agressief of crimineel gedrag vormt dan een uitweg.’

De behandeling van gedetineerde jongeren zou meer individueel bepaald kunnen worden. Nederlof: ‘Nu krijgen ze allemaal hetzelfde traject. Maar voor een jongen die totaal geen inzicht heeft, is een agressie- of socialevaardigheidstraining niet altijd zinvol. Die kun je soms beter een strakke structuur opleggen of gedragsmatig benaderen.’

Nederlof zou in elk geval onderscheid willen maken tussen emotionele en gedragsproblemen. ‘Met die simpele tweedeling ben je al een flinke stap verder: je kunt op basis daarvan duidelijk richting geven aan de behandeling.’

Verder zou ze op vroege leeftijd preventief in kaart willen brengen of een kind te maken heeft met emotionele verwaarlozing, mishandeling of andere gezinsproblematiek, om blijvende schade aan het zich ontwikkelende brein te voorkomen.

Zelf wil Nederlof bij haar huidige werkgever, het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), onderzoek gaan doen naar neuropsychologische factoren als concentratie en impulscontrole. ‘Op termijn kunnen we misschien psychische schade helpen herstellen met medicamenteuze behandeling of trainingen.’

E.N. Nederlof. *Dimensions of Personality (Pathology) in Incarcerated Boys*. Universiteit van Tilburg, 13 maart 2009.

Middelengebruik en psychische problemen

Als de jeugdzorg erin slaagt adolescenten met middelenmisbruik en gelijktijdig optredende emotionele of gedragsstoornissen preventief te behandelen, zullen mogelijk minder van die jongeren in de gevangenis belanden. Die opzienbarende uitspraak doet Chrisje Couwenbergh in haar promotieonderzoek naar het samengaan van zwaar middelengebruik en psychische problemen.

Het doel van Couwenberghs studie is de vroegdiagnostiek van deze jongeren te verbeteren. Met name risicjongeren die niet in de hulpverlening terechtkomen, moeten volgens haar snel worden opgespoord. De jeugd-ggz is onvoldoende toegerust voor deze taak en weert vaak verslaafde hulpzoekers.

Couwenbergh constateert uit beschikbaar bevolkingsonderzoek dat slechts bij 3,8 procent van de Nederlandse jongeren verslavings- en psychische problemen samengaan. Maar die kleine groep wordt wel gekenmerkt door zorgwekkende omstandigheden als seksueel misbruik en mishandeling. Dat laatste gegeven onderstreept volgens Couwenbergh de noodzaak van systematische screening met vragenlijsten als de CAGE-AID, die gaat over middelengebruik, en de *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ). Verder pleit ze voor behandeling met cognitieve groepstherapie of gezinsinterven-

ties als Functionele Gezinstherapie (FFT) en MultiDimensionele Familie-Therapie (MDFT).

Vooraf bij jonge gebruikers, van 12 tot 15 jaar, is het verband tussen verslaving en depressieve symptomen sterk. Dat kan wijzen op ernstige ontwikkelingsproblemen. Deze groep komt echter zelden in contact met de professionele hulpverlening en wordt vervolgens minder vaak verwezen naar gespecialiseerde behandelingen.

Ook meisjes verdienen speciale aandacht, vanwege alarmerende omstandigheden: 44 procent van de doelgroep is seksueel misbruikt en 14 procent is mishandeld. Dat leidt tot een relatief groot aandeel van meisjes die tegelijk verslaafd zijn en psychische problemen hebben. Couwenbergh vermoedt dat deze meisjes niet opvallen omdat ze nauwelijks overlast veroorzaken.

C. Couwenbergh. *Substance abuse and its co-occurrence with other mental health problems in adolescents*. Radboud Universiteit Nijmegen, 23 april 2009. Te downloaden via www.ru.nl/ub > Literatuur zoeken > Dissertaties en redes > Dissertaties > Jaar van publicatie > 2009.

Rectificatie

In het vorige nummer van *Jeugd en Co Kennis* stond dat orthopedagoog Maartje Raaijmakers in haar promotieonderzoek naar de oudercursus *Incredible Years* een groep van chronisch agressieve kleuters had vergeleken met een niet-agressieve controlegroep. Dat klopt niet. Raaijmakers' controlegroep bestond uit agressieve kleuters wier ouders geen oudertraining hadden gekregen.